

ESKİ TÜRK DİNİ

Türklerin geleneksel inançları; Yunanlılar, Mısırlılar gibi milletlerle karşılaştırıldığında, tek tanrılı dinlere daha yakın görülmektedir.

Türklerde Gök Tanrı ilksiz ve sonsuzdu. Yüceydi. İyilikçi ve kötülükçü ruhlar vardı. Var olan her şey gibi insanın da, hem bir tek, hem de birçok olduğuna inanılırdı. Ruhların tümü, aynı zamanda ve bir yerde bulunurdu. Bu ruhlar insanın kanında, kemiklerinde, soluğunda bulunur; vücudunda dolaşır ve her biri yaşamlarını, o insanın ölümünden sonra çeşitli yerlerde, gökte, atalarının totemik bölgesinde, mezarın içinde, sancakta, "balbal"larda sürdürebilir, başka bir vücutta yer alabilir; ayrıca dolaşır ve birer hayalet olarak yaşayanları tedirgin etmek için geri gelebilirlerdi. Bu anlayıştan dolayı Türkler, hükümdar ailesinin fertlerini ruhlarının ölmemesi için, kanını akıtmadan boğarak öldürürlerdi. Diğer Müslüman ülkelerde görülmeyen bu ince ayrıntı Osmanlı Türklerinde de uygulanmaya devam etti.

Türklerin eski din anlayışları ile Çinlilerin eski inanışları arasında temel farklılıklar vardır. Çinlilerde Gök tanrı(Şang-di) ve yer tanrısı(Hou-hu) şeklinde iki erkek tanrı vardır. Bunların da yardımcıları vardır. İmparatorlarının "göğün oğlu" olduğuna inanılır. Yönetici her sülâle, efsaneye göre gerçekten göğün oğlu olan ve mucize ile bakire bir anadan doğan bir ilk ataya bağlıdır.(Bu inanç Hz. İsa'nın doğumuyla benzeşmektedir.)

Türklerde tanrı tekti, ama ruhlar iyi ve kötü olmak üzere iki idi. Halk kötü ruhlardan çekinirdi. Gereksiz yere ıslık çalmanın kötü ruhları çağıracağına inanırdı. Bu nedenle hoş karşılanmazdı. Müslüman Türklerde de ıslık çalmak, şeytanı çağırır düşüncesiyle iyi görülmez. Çünkü şeytan kötü ruhu temsil eder.

Göktürklerin seferden önce, zafer için dua ettiklerini belirten Çin kaynaklarına göre, Hakan Tardu, 590 yılında savaşta atından inerek, Tanrıya niyazda (dilekte) bulunur. Diğer bir kaydedilen olayda da, Bizans'tan Hazar başkentine Hıristiyanlığı anlatması için gönderilen St. Constantin Cyrill (Aziz Kyrillos) ile görüşmesi sırasında (862) Hakan, Hıristiyanların Tanrının üçlü kişiliğine (trinity) inandıkları halde, kendilerinin tek Tanrıya inandıklarını açıklar. Hazarları Hıristiyanlığa davet eden bu konuşma, muhtemelen bazı Hazar yöneticilerinin Museviliği seçmelerinden önce ve Gök Tanrıya inanırken yapıldı. Çünkü Hıristiyanlar, Musevileri hiç sevmezler ve onlarla konuşmazlardı. Dolayısıyla Hazarlar Musevi olsalardı, Bizanslılar onları kendi dinlerine davet etmeyecekleri gibi, müttefik de olmazlardı. Zaten de bütün tarihçilerin ortak görüşü, Hazar halkının halen eski dinlerine inandıkları yolundadır.